

Ign

Utsnitt fra skolebilde. Nummer to fra høyre i første rekke er Kaspara Mørk (Borud)

Kunstnere fra Enebakk

Erling Enger (1899 - 1990)

Kaspara Mørk (1904 - 1985)

Fra fotoarkivet

Presseklipp fra 1940

Kunstnere fra Enebakk

Enebakk har hatt flere kjente kunstnere opp i gjennom tidene. I IGN har vi ved flere anledninger hatt med sitater og mindre stykker skrevet av Enebakks forfattere. Ragnhild Jølsen og Kaspara Mørk har slik vært gjengitt flere ganger.

Bygda har også hatt sine billedkunstnere. Erling Enger og Ragnhild Butenschøn er de mest kjente.

I dette nummeret tar vi for oss én billedkunstner og én forfatter; nemlig Erling Enger og Kaspara Mørk. Omtalene må regnes som smakebiter: Kaspara Mørks bøker kan lånes, og Engers bilder kan sees på utstillinger og i gallerier. I artikkelen opplyses det hvor!

Omtale av Ragnhild Jølsen lar vi ligge i denne omgang, etter som Enebakk Avis i sommer hadde en god og fyldig artikkelserie om Jølsen og hennes diktning. Men vi kommer sikkert tilbake med flere omtaler.

Ellers fortsetter vi å presentere 50 år gamle presseklipp. Fra fotoarkivet gjengir vi et par klassebilder fra Dalefjerdingen (bl.a. med bilde av Kaspara Mørk (Borud). Vi har mange av navnene på elevene, men mangler også mange. Kanskje leserne kan hjelpe oss og historielaget. Bildene ble også presentert som en del av utstillingen av gamle fotografier på Bygdetunet under årets Bygdedag. Utstillingen henger fortsatt oppe, så de som gikk glipp av den under Bygdedagen har fortsatt muligheten. Vi vil for øvrig fortsette å publisere gamle klassebilder i IGN.

Sammen med bladet mottar medlemmene lagets program for høsten.

IGN nr 4: Som vi før har skrevet blir temaet Stranda og Fladeby-godset. Da passer det å ta med klassebilder fra Stranda.

Bladet kommer ut før Årsmøtet i Historielaget, sammen med innkalling og sakspapirer til årsmøtet.

ERLING ENGER (1899 – 1990).

Av Leif Berstad

Erling Enger er vidast kjend for skogsbileta sine. Naturleg nok, sidan han knapt brukte andre motiv etter 1953, og sidan det er slike bilete folk flest har råd til å skaffe seg.

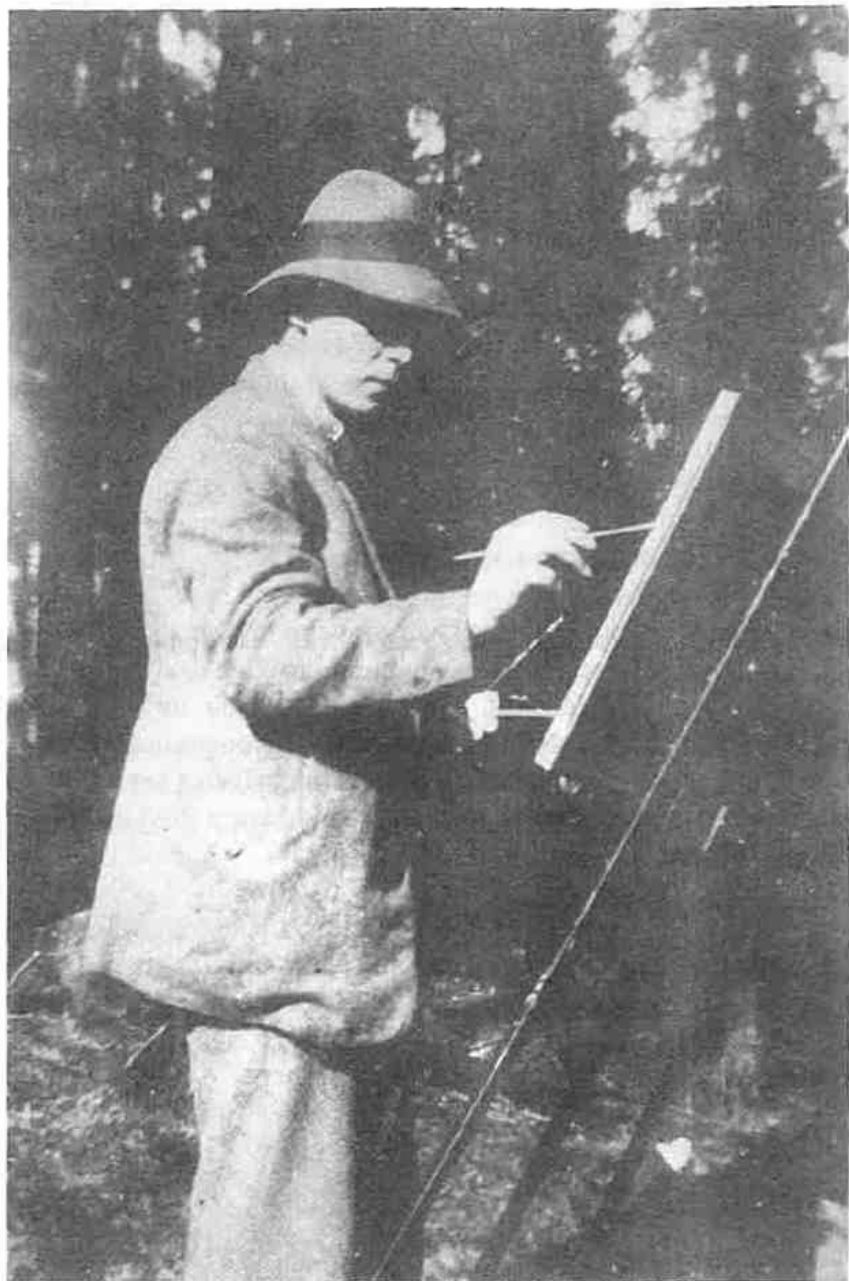
Han har sjølv sagt at han aldri vart lei av å male skog. Det var kanskje heller ikkje så rart for ein som utdanna seg til forstmann før han vågde å satse på kunsten som leveveg.

I dei seinare bileta hans er det ikkje så mange menneske, men i dei som ga han plass blant dei mest kjende norske modernistane, malte han menneske på ein måte som fekk kritikarar til å nemne både Charlie Chaplin og Walt Disney som inspirasjonskjelder.

Den som vil få god kjennskap til han som er den mest kjende av alle biletkunstnarar frå Enebakk, treng naturlegvis ikkje dra lengre enn til utstillinga i Gamle Herredshus. Vil ein ha med meir av breidda, kan ein finne han representert i Nasjonalgalleriet og i Stenersensamlinga som Oslo kommune eig. Å få sett alle dei beste bileta hans, har kanskje ingen greidd? Dei heng i Moderna Museet i Stockholm, i Reykjavik museum, i fleire permanente utstillingar i USA og dei fins som bokillustrasjonar og som nedpakka scenebilete på nasjonalteateret vårt som berre kjem fram når "De unges forbund" (Ibsen) eller "Linedansere" (Omre) står på speleplanen. Nokre motiv nådde ut til mange på etikettane til juleølet frå Enebakk bryggeri og Erling Enger kan sjølv opplevast på lerret gjennom filmen "En kunstners arbeid" frå 1977, laga til bruk i formingsundervisninga på ungdomsskuletrinnet.

Erling Enger vart over nitti år. Han var fødd i 1899. Han kom til Enebakk i 1908 og dei mest kjende arbeida hans har motiv frå oppveksten i Enebakk.

I 1924 tok han eksamen på skogbrukslinja ved NLH på Ås. Denne utdanninga brukte han berre nokre få år. Han gifte seg i 1927, og utan Aud Stockfleth er det ikkje sikkert at kunstmalinga hans hadde kome lengre en til hobbystadiet. Bak framgangsrike menn står det ofte ei sterk kvinne. Aud Stockfleth hadde nok større tru på Erling Enger sitt talent

Erling Enger (frå Historielagets arkiv). Biletet er ikkje datert. Som vi ser står han i skogen og maler. Skal vi tippe at motivet er skog?

enn han hadde sjølv. I 1928 begynte han på Statens Kunst- og Håndverksskole, og deretter, i 1930, på Kunstakademiet. Der fekk han Axel Revold som lærar og fire gode kameratar. Bjarne Engebret, Erling Enger, Gert Jynge, Olav Strømme og Sigurd Winge er dei fem som blir kalla trettitalsmodernistane.

Norsk malarkunst var sterkt franskinspirert på den tida, men desse fem var påverka av tysk eksprejonisme. Dei lange, spisse nasene som Erling Enger ga mange av personane sine, er eit direkte resultat av denne inspirasjonen.

Sigurd Winge tok Erling Enger med seg til Rolf Nesch for å lære pulverteknikken hans. Den gikk ut på å smørje klebestoff på eit lerret, legge lerretet på golvet og strø fargepulver på. Denne teknikken brukte Enger berre nokre få år. Ei utstilling som dei fem nemnde kunstnarane hadde i 1935, gav stort sett negative kritikkar og bileta var vanskelege å selje. I dag heng to av dei i Nasjonalgalleriet, men den gongen førte fiaskoen til at han ikkje vågde å satse berre på kunst, men fekk seg arbeid som teiknelærar ved Berg skole i Oslo. I dei åra han var lærar, fekk han malt lite, men nokre av dei beste bileta hans er frå denne tida.

Han treivst ikkje som lærar. Dessutan greidde han ikkje heilt å godta sitt eige yrkesval. Burde ein sterk og arbeidsfør mann med god praktisk utdanning leve av å kline fargar på lerret? Hausten 1939 braut han saman i sterk depresjon.

Psykiatrane og kona hans var heilt einige om kva han burde gjere for å få helsa igjen: Han burde satse på å leve berre av kunsten.

Dei fekk rett. Det neste tiåret vart det beste i produksjonen hans. Bilete frå denne tida gav han tilnamnet "Humoristen i norsk malarkunst" og han fann den forma som no vert rekna som "typisk Enger". Under sjølv krigen hadde han mange motiv med grunntonar i kombinasjonen raudt, kvitt og blått, men personane vart meir skisseprega og bileta har ofte motiv frå heimemiljøet i Ytre Enebakk., Kunsthistorikaren Anne Marie Lorck, som var ansvarleg for hundreårsutstillinga av Enger-bilete i Oslo kunstforening i 1999, seier det slik: "Han maler bilder med utgangspunkt i personer han kjenner fra miljøet i Enebakk. Motivene kan være selvbiografiske, anekdotiske med en humoristisk vri som kan bringe tankene hen på Alf Prøysen, eller de kan være rent fortellende, mer preget av innlevelse enn av humor."

På 100-årsdagen for Erling Engers fødsel, hadde Aftenposten ein fyldig omtale av kunstnaren (faksimile)

Erling Enger forbindes av mange med landskap og skogsmotiver knyttet til Enehakk. Jubileumsutstillingen, som åpner i Oslo Kunstforening søndag, viser hele spennet: Fra 1930-tallsmodernismen, via de frodige figurative bildene han laget under og etter krigen, til landskapene som opptok ham de siste 30 virksomme årene.

Humorist med alvorlig klangbunn

ERLING ENGER

Enger, Erling. Et lite maleri. 1930. 10 x 10 cm.

JOHN HARTZ

DEN 21. MARS er det 100 år siden Erling Enger ble født. Det er en anledning som bør feires med en utstilling av hans verk. Det er en anledning som bør feires med en utstilling av hans verk. Det er en anledning som bør feires med en utstilling av hans verk.

«Å kan man vist trygt plassere Enger i vårt analytiske menneskeklasser. Der står han sammen med folk som Borchsenius, Fjell, Storstein, Schultz og Wingev»

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger, Erling. En kvinne og en mann med hest. 1942. 100 x 100 cm. Oslo Kunstforening.

Enger, Erling. En gruppe mennesker. 1945. 100 x 100 cm. Oslo Kunstforening.

Enger, Erling. Et barn sittende på bakken. 1948. 100 x 100 cm. Oslo Kunstforening.

Enger, Erling. Et landskap med trær. 1955. 100 x 100 cm. Oslo Kunstforening.

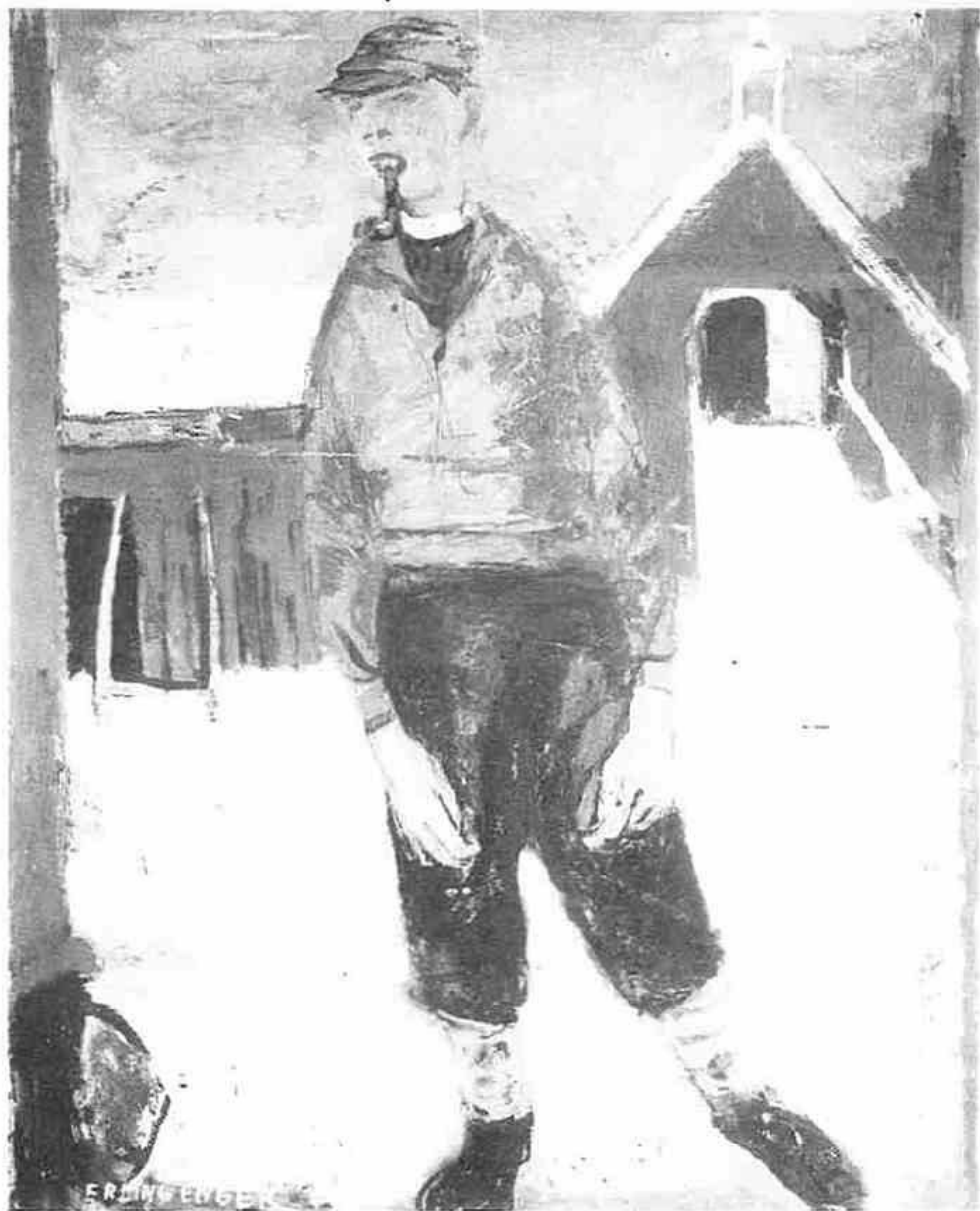
Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Enger er født den 21. mars 1912 i Gjøvik. Han er død den 21. mars 1992.

Plakat frå ei utstilling på Engers 85-års dag i 1984

KUNSTNERFORBUNDET

28. jan.- 20. feb. 1984

Kjeld Stubs gt. 3 v/ Rådhuset • Hverd. 10-17. Lörd. 10-15. Søn. 12-16 • Fri entre

Det er desse bileta, figurative bilete frå kvardagslivet, som, når dei ein sjeldan gong vert bodne fram for sal, oppnår særleg høge prisar. "Kua" vart i 1994 auksjonert bort for 480.000 og "Far og sønn" oppnådde i 2000 tilslaget 450.000 etter ei førehandsvurdering på ikkje mindre enn sekshundretusen kroner.

Generelt kan ein seie at oljemaleria hans frå førti- og femtitalet er verdifulle, og at bilete frå resten av produksjonen hans har dei fleste råd til. Ei tusjteikning eller ein akvarell kan ein i heldig fall få på auksjon for nokre få hundre kroner. Eit litografi treng heller ikkje koste meir enn nokre tusen kroner.

Oljemaleria hans varierer også sterkt i pris. Bileta hans er ikkje så lettselde lenger. Han hadde mange kjøparar i sin eigen generasjon. Det har vore ein del bilete til sals i dei siste åra, truleg fordi mange som har arva slike, heller har ønskt seg pengar på kontoen enn bilete på veggen, men han er generelt sett ikkje så sterkt etterspurd i dag.

Glansperioden Erling Enger hadde, førte med seg bestillingsverk i fleng. Han tok mange gonger på seg å male portrett, men ofte var han sjølv misnøgd med resultatet. I 1953 fekk han ein ny depresjon. Han kom ut av den òg, men var ikkje lenger "humoristen i norsk malerkunst". Etter denne tid, tretti aktive år, malte han skogsbilete. I dei beste bileta sine nådde han det uttrykket han hadde som mål. I eit intervju i Dagbladet 11.12.1976 seier han at: "Er uttrykket riktig, skal du kunne fornemme både lukt og smak og lys og temperatur. Og årstid, selvsagt. Det skal kunne registreres med alle sanser".

TITTEL:	IGN
ISSN:	1501-4479
UTGIVER:	Enebakk Historielag
BLADETS ADRESSE:	Flisby'n Forlag Håkon Tysdal Blomsterveien 24 B 2005 Rælingen Tlf./faks: 63 83 22 73
TRYKK:	Bjørn Bunes Trykk as Sweigaardsgt. 34, Oslo
UTGIVELSER PER ÅR:	4

Presseklipp fra våren og forsommeren 1940

Vi lar klippene tale for seg. Her finner vi annonser om auksjon på Ekeberg, og kjøpmann Holmen som er kommisjonær for Askim Boktrykkeri - og vi finner klipp fra okkupasjon og krig.

Auksjon

Fredag 12. april d. å. kl. 12 holdes etter forlangerde av forp. Henrik Bratfoss — gr. ophør med forpaktning, friv. auksjon på

Ekeberg i Enebakk

over: 17 kuer, hvorav flere vårbære, 4 kviger, 5 kalver, 2 vallaker, 1 drektig hoppe, 2 unghester, 2 dr. grisepurker, 1 råne, 25 høns.

Treskeverk, hakkelsmaskin, motor, Knappsag, selvbinder, slåmaskin m/ meieapparat, høivender, hesterive, sleperive, radsåmaskin, gressfrømaskin, turnipsmaskin, kunstgjødselsmaskin, 2 ploger, mullskuffe, potetoptager, hestehakke, fjærharv, løbbeharv, valseharv, akerrull, kultivator, slådd, beisetønne, 2 tømmerdoninger, 2 sleder, 3 høivogner, 3 gjødselkjærrer, fjærvogn, 2 sluffesleder, spisslede, dogcart m/ sele, 4 arb.seler, trekksele, 25 sk. kalksalpeter, 1200 kg. såhavre, timoteifrø, havrehalm, poteter, håndredskap m. v.

Besetningen er tuberkulinundersøkt og fri for smittsom kalvekasting. Den har svær melkemengde. Katalog på stedet.

Ukjente kjøpere som ønsker kredit må forevise ny vederheftighetsattest.

Lensmann Strand, Enebakk.

Trykksaker — Enebakk.

Som kommisjonær for vårt trykkeri er ansatt

kjøbmann Alfred Holmen

som mottar bestillinger på alle slags trykksaker.

Visittkort, sanger, regninger, skriveark, programmer etc.

Askim Boktrykkeri.

(«Øvre Smaalenene» trykkeri.)

Samme melkepris for mai.

Og staten skal atter betale renter av sine innenlandske lån.

I et pressemøte i Administrasjonsrådet igår blev det oplyst at produksjonmelktilskuddet skal utbetales for april-måned. For mai er det truffet en ordning med uforandret melkepris til produsentene.

Det er truffet en ordning med belåning av traktorer gjennom Statens kornforretning.

Slakt av gris og storfe kan først selges på Oslomarkedet når Administrasjonsrådet har gitt tillatelse til det.

Direktor Gunnar Jahn pointerer igjen at noe moratorium ikke er innført. Administrasjonsrådet har besluttet å gjenoppta betalingen på de innenlandske statslån for obligasjonseiere innen det besatte område. Rådet håpet at man derved hadde fjernet visse ting som gjorde at folk trodde at renter og andre avgifter ikke skulde betales.

Reglene for uttak av bankene kan ventes lettet en del. Bestemmelsen om de 400 kroner blir beholdt, men på de andre områder kan det ventes en lettelse.

Pladser ledige og ønskes

Gårdsfolk.

På Haugsten i Enebakk er plass ledig fra 14/4. Mannen øvet gårds og skogsarbeider. Konen deltar i melkning samt annet arbeide efter avtale.

Svindal.

Til krigsfangene på Heitorp

ved Mysen har Dalefjerdingen sangkor i Enebakk sendt kr. 30, hedningemisjonen 25, Sjømannsmisjonen 12, krist. ungdomsf. 20, sanitetsfor. 50 og Dalefjerdingen hjelpekomite for Trandum soldathjem kr. 10.

Fra hjelpekomiteen for krigsfanger i Fr.stad er kommet kr. 500. Ialt har hjelpekomiteen i Mysen hittil mottatt kr. 1917.

De allierte har lagt ut miner

I NORSKKE FARVANN.

Ca. 100 tyske krigsskib på vei nordover gjennom Kattegat.

Den tyske krigsførsel retterdiggjør dette brudd på folkeretten, sier Paris og London.

Den norske regjering har protestert og vil ta de nødvendige forholdsregler.

Hele kysttrafikken nordover er stoppet.

KASPARA MØRK (1904 - 1985)

Kaspara Mørk er født 19.mars 1904 i Dalefjerdingen. Hun døde 15.april 1985. Før hun giftet seg med Anton Mørk fra Kråkstad, het hun Borud til etternavn.

I Dalefjerdingen er det tre Borud-gårder. Kaspara var fra Mellom-Borud. Forfedrene til hennes mann, Anton, var for øvrig utflyttet til Kråkstad fra Nabogården til Borud, Vasholen. Vasholen ligger helt mot grensa til Spydeberg. Antons far, *Nils Johansen Vassholen* (født 1856) kjøpte gården Bjerke i Kråkstad.

Eiendommen Borud er på ca. 100 mål innmark og 435 mål skog. Som i resten av området var nok jordene holer og ller ned mot Øyeren. Nå er ca 40 mål av innmarka planert. I Kasparas oppvekst var hovedproduksjonen mjølk. Det ble det slutt på i 1972. Etter det har produksjonen vært slaktedyr og gris. Nå er det korn som er hovedproduktet.

Bygdeboka nevner en del navn på jorder på Borud: Hvelven, Nordjordet, veslejordet og Haslelia. Eiendommen ligger lunt til mot Øyeren, med godt utvalg av løvskog. Både hassel, alm, lind og ask vokser på eiendommen.

Kasparas foreldre var *Johan* (1868 - 1939) og *Julie* (1869 - 1914). Mora pikenavn var *Hilda Julie Edwardsdatter Buer*, og kom fra Øvre Buer (Skrabben) på Hammeren. *Kaspara* var eldste barn, og altså født i 1904.

Eldstebroren, *John*, er født fem år senere, i 1909. Dette var 60 år før odelsloven ble endret til å gjelde eldre barn, uansett kjønn. Så John ble bonde på Borud. Han var gift med *Marit Ekeberg* fra Trøgstad. Dagens eier, *Johan* (oppkalt etter bestefaren) tok over i 1981. Johan er født i 1953 og gift med *Marit-Kristin Trageton* fra Hallingdal.

Kaspara var godt voksen da hun debuterte som forfatter. Diktsamlingen "Solstrimer" kom ut i 1973. Før det hadde hun publisert "Kabalen går opp" - et syngespill i fire akter i 1949. (Hele produksjonen er gjengitt i ramme til slutt i artikkelen). Oppveksten på garden mot Øyeren satte sitt sterke preg på forfatterskapet. Som vi ser av årstallene ovenfor var Kaspara bare ti år da mora døde. Dermed ble det et stort ansvar på størstejeanta, både for mindre søsken og styr og stell i huset. En yngre bror (*Edvard født 1907*) døde bare åtte år gammel. Alt dette satte nok sin preg på Kaspara, og kan nok også spores i hennes diktning, hennes hyllest til familien, slekt og slekters gang, og til velsignelsen med friske barn og barnebarn.

Og først og fremst til bygda og bygdelivet, grenda og ikke minst til folket; det nøysomme hverdagsfolket som gjorde sin innsats på det stedet de var satt.

"Det var ei god grend å bo i. Her var frodig og vakkert med lukt av ferskvann og fin veksterlig granskog. Det var et vakkert utsyn over Øyeren, som lå bred og mektig og var en del av denne grendas liv i helg og søkn."

Slik starter Kaspara Mørk romanen "Andre tider". Og har du vær i nærheten av Borud-gårdene kjenner du deg igjen umiddelbart. Men ellers har forfatteren forandret både stedsnavn og personnavn. Selv om nok en del eldre personer kjenner igjen en del felles personlighetstrekk mellom hennes personer og faktiske personer som levde i Dalefjeringen for 100 år siden.

Hun var en typisk bygde og heimstaddikter. Hun skrev også lyrikk, og vi lar diktet "Grenda mi" fra samlingen "Røsslyng" tale sitt eget språk om kjærligheten til oppvekstplassen og folka der (neste side)

GREENDA MI

Ho er mi den vesle grenda
lågt i ly av grønne åser.
Ho er mi når sommarsvinden
suller blitt i bjørk og lønn.
Ho er mi når blåbærblomsten
kranser bekkedar og måser, -
mi når morrasola samler
alt som lever, inn te bønn.

Ho er mi den blåe elva
som har vaska grendas føtter
gjennom tusen genrasjoner,
vært en del av liv og lov.
Ho er mi i vinterklea,
sommarspønt og tåkegløtter,
mi med brasmeleik og bading,
lunnelass og gamp i tråv.

Det er mine folk som bur her,
og som ledd for ledd har skøri
inn i grendas liv og bilde
sine sterke, gode trekk.
Det er mine folk som trufast
slitets tonge bør har børi
og som enda trur på groen
i en liten berjesprekk.

Dalefjerdings skole 1916, lærer Peder Bergsvik

1. rekke fra v: Håkon Heiaas, Torstein Vasholen, Kristian Borud, Helge Killerud, Sigrid Kjærslrud, Dagny Heiaas, Aslaug Borud, Kaspara Borud, Hjerdis Tonerud.
2. Rekke fra v: Johan Fjeld, Petrus Haga, Erling Nordli, Kolbjørn Jahr, Martha Enerstad, Hilda Pederstad, ?, ?.
3. Rekke fra v: Georg Nordli, Asbjørn Borud, Asbjørn Enerstad, Hans Jahr, Emma Heiaas, Magnhild Tysdal, Martha Sundby, Dagny Haga.
4. Rekke fra v: Johannes Thonerud, Olav Tysdal, Henry Nordli, Kristian Haga, Dagny Fjeld, ? Killerud, Hjerdis Bøhler, Elfrida Sundby, Fernanda Raanes

Navneliste til bildet foregående side

Klassebilde fra Dalefjerdingen skole 1916. Læreren er Peder Bergsvik (seinere ordfører i Enebakk). Navneliste på neste side:

Ikke bare solskinn og blomsterenger

Men Kaspara Mørk var ikke bare - kanskje ikke en gang først og fremst en bygderomantiker i forhold til gamle dager. Som vi har vært inne på møtte hun tidlig livets realiteter med tidlig død blant folk som sto henne nær.

Hun hadde også syn og sans for at folk og liv i bygdesamfunnet hadde sine mørke sider. La oss presentere hvordan hun beskriver at bygdefolket kunne være ganske ubarmhjertige mot de som skilte seg ut på en eller annen måte. "Lausonger" ble uglesett, og ikke minst de kvinner som satte lausonger til verden. Også "tvangsgifte" er et tema hun behandler. Tvangsgifte vel og merke i anførselstegn, men det var nok ikke helt uvanlig at foreldrene (i beste mening) nokså tidlig i et barns liv mer eller mindre hadde klare oppfatninger av hva som kunne være et passe gifte. Men hos Kaspara Mørk ender det bra: Kjærligheten vinner over foreldrenes forhåndsvalg (for øvrig på begge sider - slik at alle blir lykkelige).Og lausongen og den bortsatt "fanteongen" finner og forenes med sine virkelige foreldre.

Utdragene er fra romanene "Tida går og "Andre tider". Les dem! Dette er på mange måter en fintfølende beskrivelse av "bygdedyret" anno tidlig 1900-tall. Utdrag kan vanskelig yte stoffet full rettferdighet. Men som sagt ; bøkene kan lånes på biblioteket.

“ Hun visste det ville bli en slitsom dag, med vond rygg og nakke, med vannblemmer i høyre handa og stølhet i lend og lår. Hun hadde så smått bestemt seg for å ta ei

krone mere for dagen for saueklipping. Det trengtes mere til onga, som vokste fra både klær og beinty. Da den siste sauene var ferdig, kom Dordi sjøl og hjalp henne med å få den tilbake til de andre. Otto måtte som snarest et ærend over til naboen. Malena så at Dordi hadde grått. Stakkers menneske. Hun bar nok på noe som slet i henne, og som gjorde vondt. De småpratet om vær og vind, om ullsorteringa og om sauelamminga. Det var blitt en spjæling i lammeflokken i år også. Merkelig nok så det ut som den kom til å klare seg. Enda mora var en ungsau, så var ho flink til å ta seg av den.

«Det er rart med mora, veit du. Et liv kan kvikne fort te under morshanda, og det trur je er likt både for folk og fe.»

Dordi bleknet. «Under morshanda. – Men tenk om morshanda aldri slapp te da, Malena. Åssen ville det gå med det vesle livet da?»

Malena skjønnte at ho hadde rørt ved noe av Dordi's aller innerste, og sto i beit for svar.

«Trur du det finnes tilgivelse for ei mor som har svikta ongen sin fordi ho ette var modig nok te å trosse far sin?»

«Det er vel ette je den rette te å svara på Dordi,»

Da kom det som et hikst. «Je har en liten gutt, nå en ung mann et eller annet sted i væla, je Malena.»

«Herregud, Dordi. Å er det du sitter og forteller meg.»

«Je må finne'n Malena, men åssen ske je bæra meg at, da?»

Malena visste hverken ut eller inn. Her satt den rike og stolte Dordi Heggeli og gråt og søkte råd hos den fattige enka i Kikut.

«Du får tala ved'n Otto.»

«Han Otto veit et'no om detta.»

Malena hadde vært borti litt av hvert, men maken til dette hadde hun aldri opplevd. Gikk det an å være ektefolk og ikke vite mere om hverandre. "

4 Det var best å prate minst mulig med skredderen. Han var kjent for å omgås lettvint med sannheten, og når han attpå til fór gårdimellom med symaskin og skreddersaks, var det fristende å ta fra og legge til ettersom det passet. Enkelte var så infame at de skjenket ham, og da ble skredderen løsmunnet og vartet opp med mer enn han hadde dekning for.

«Åssen er det med'n Nikolai, da? Han har amerika-feber har je hørt?»

Skredderen drar et rent lømmetørkle opp av lommen og snyter seg. Ingen hadde sett ham snyte seg i finga eller spytte på gulvet, slik mange andre gjorde. Han var dårlig kledd, men rein var han. Kona hans var nøye slik, og stelte godt med det vesle hun hadde under hendene. Martin flytter litt på eggekurven så den står støere og sier:

«Ja, han preker om det. Han mener han ette har no framti her i landet. Han kom med et fantefølje, veit du, og det har lissom satt stempel på'n.»

«Han har'te mere fanteblood i seg han enn du og je, Martin.»

«Å mener du med det?»

«Akkurat det je sier. Mora has rår over en tå døm største gårda her i bygda. Je trudde du visste litt om opphavet has, je.»

Martin tar Brona over i trav.

«Vil du veta det kanskje?»

«Han har jo som et him på Øyrom, og da er det kanskje rekti å veta det.»

«Han er sønn hennes Dordi Heggeli.»

«Nei, nå taler du over deg, Torer.»

«Detta er gudsens sanning. Du huser vel at Heggeliggubben sendte bort datra si et års tid. Ho bodde hos slektninger og gikk på skole hette det. Da ho kom att fantes ette smil i det fjeset. Ho hadde frøsi tel.»

«Du skrøner vel groft, nå vel, Torer.»

«Nei om je gjær. Je sku vel veta det je, som er far te gutten.»

Brona stoppet. Martin hadde av vanvare holdt henne an. Han så på skredderen fra siden, veiet ham liksom, der løgn og sannhet lå på hver sin vektskål. Skredderen satt og så framfor seg. Hendene knyttet seg om tomsekken så den ikke skulle gli ned. Den ene av støvlene gapte ved sålen, og i lueskyggen stakk gråpappen fram.

«Kan detta være sant, Torer.»

«Det er så sant som det er sagt, Martin.» Skredderen rettet seg opp. Et sårt alvor lå over ansiktet, men så gled smilet ut fra munnvikene og over i øynene, og med et lystig glimt sier han:

«En ske hjelpe sin neste i all legemlig nød veit du, og det var bare det je gjorde ei sommårsnatt borte i Heggelihamna. Resultatet blei 'n Nikolai, gutten som du og ho Karen har tatt dikk tå.»

«Var dere kjærester?»

«Je kan ette akkurat si det, nei. Je hadde tii et par drammer, og så gikk naturen over opptuktelsen for oss begge to.» Martin fikk Brona i gang igjen. Han lette tilbake i hukommelsen og fant ut at det kunne være en del riktig i det skredderen fortalte.

«Je måtte fortelle deg detta je, Martin. Han Otto Heggeli tok meg fatt i går. Han hadde fønni ut av gamle papirer etter far hennes Dordi at ho og je hadde en sønn i hop, og nå ville han veta å gutten var hen. Det hørtes ut som han ville ha'n te Heggeli. Å ske'n gjæra ved sånt da? Je har sverja på å tie, je Martin. En har jo ansvar for sjela si au. Papira som fantekjæringa la att hos meg den kvel'n han Nikolai kom te Øyrom, har je hime. Hvis je får sitte på med deg tebars, så ske je stikke inn etter døm. Du må være så snill å ordne opp med ho Dordi og'n Otto og'n Nikolai, du Martin, så slepper je å bryte ælt det je har sverja på. i.

// Nesten en time hadde han ventet, glad og utålmodig etter å fortelle Hilma at alt var i orden så de kunne begynne livet sammen. I går hadde han sagt fra til far og mor at hvis dette ikke kunne ordne seg, så fikk det gå som det ville både med slekta og gården. Da fikk det bli Amerika for ham også. Nå satt han her med fars og mors ord om at hun var velkommen til Øyrom – og så kom hun ikke. Håstad var større gård enn Øyrom, og hvis hun regnet i kroner, så ble nok han skutt for glugg. Han orket liksom ikke ta til hjemveien heller. Det ville være som å knuse hele livsopplegget sitt. Ti minutter til skulle han vente, ikke et minutt lenger. Kunne hun virkelig slå vrak på ham for en rik enkemanns skyld? Han var da ingen kastekjepp, odelsgutten til Øyrom, heller. Han rev opp ormestamp og gras og kastet mot gjerdet. Han bannet seg selv og kjærligheta og Hilma og alt sammen. Jenta kunne bli enkemannskjerring så mye hun ville for ham. Han krøssa ingen. Han skulle vise at han kunne få rikere kjerring enn ei fattig husmannsjente. Kjærligheta

fikk en slå strek over. Den var bare for svake sjeler, brukte skredderen å si.

Han reiste seg brått, gløttet nedover fegata, hoppet over gjerdet og inn på skogstien. Det var best å komme seg hjem. Her var ingen ting å hente.

«Leif. – Guskjelov at du ette har gått.»

«Det var nære på det, Hilma. Du skulle vørt her for over en time sea.»

«Det kom fremmen, og je måtte laga kveldsmat te døm. Je rår meg ette sjøl, veit du.»

«Je trudde du hadde bestemt deg for å bli enkemannskjerring på Håstad.»

«A er det du sier? Åkken er det som har føri med slædder nå?»

«Det ske lite te for å setta i gang følkepreket.»

«Je veit det, og ei husmannsjente har ette rar beskyttelsen.»

«Det ryker ette uten det er varme.»

«Det kan ryke tå slædder au. For meg er det bare deg, men det får vel ældri blitt te noe mellom oss.»

«Du vil vel heller ha Håstad'n. Du blir mor sjøl med en gong der.»

«Åssen kan du si sånt.»

«Je knegår ette for å få deg. Det er jenter nok.»

Hilma ranker seg og griper om kvisten som storgrana bøyer over stien.

«Det står deg fritt å velge, Leif. Ei husmannsjente har bare seg sjøl, slik ho går og står. At je har vøri så naiv å tru på løkka, blir mi sak.» Kvisten spretter tilbake som et slag idet hun går.

«Hilma.»

«Var det no mer?»

«Du er velkommen te Øyrom. Det er helsinga frå far og mor.»

Hun stanset. Målte ham liksom. Trossen lå ennå over ansiktet.

Han gikk mot henne.

«Vil du, Hilma?»

Hun myknet. «Leif».

Og kveldsmørket la seg rundt to mennesker som livet hadde lagt seg til rette for.

Det gikk i ytterdøren, og Malena hørte på stemmen at det var Emelia Johnslein som var kommet. Folk sa at familien rett og slett hette Johnsen, men det hadde ikke vært fint nok for bestefaren som hadde fått foten innenfor embedsverket. Den nykomne hilste med godt nytt år, og takket for det gamle. Hun trykket frua i hånden og lot som hun ikke så de andre. Malena tok bøtta og hengte den på kroken på gardintrappa. Så ga hun seg til å vaske i øverste hylla. Herfra hadde hun god oversikt og hørte det som ble sagt. Etter litt prat om vær og vind, gikk Emelia over til bygdenytt. Malena lyttet godt etter og bedømte det som ble sagt ut fra det hun selv visste. Merkelig så stort og betydningsfullt alt ble, når bare den rette tunga fikk tak i det, og Emelia var sannelig ikke snau når det gjaldt å spe opp med mistro og halve sannheter. Etter å ha fart over juleselskaper, ungjenter som var «lette på trå'n», om sønnen i Nordigard som var nødt til å gifte seg, og attpå til med ei hyttejente, kom turen til Eli Heggeli, som fremdeles var i byen. Emelia hadde forbindelser der inne og kunne fortelle at Eli var blitt en riktig «flyfille». Jenta hadde det selvfølgelig fra mor sin. Alle kjente jo til Dordi og lausongen hennes. Jørgen Håstad kunne være sjeleglad at han gikk klar av Eli. Tenk på slekta da, og guttongen. Det var da ikke likegyldig hva slags stemor han fikk heller.

Malena tørket forsiktig og lydløst for å høre bedre. Frua våget å si at hun syntes Eli var både pen og kjekk og ei likandes jente, men det utløste bare enda mere vondt fra den andre, og frua fant det best å tie. En måtte være forsiktig med gode kunder. Ja, også Alvilde Øyrom da, som hadde dumpet til eksamen og måtte gå om igjen. Det ble sannelig dyrt for Øyromen. I går hadde hun hørt fra pålitelig kilde at han som hadde kjøpt Baklia, Jensen hette han visst, hadde stiftet så mye gjeld at han hadde vondt for å klare forpliktelsene sine. Frua syntes dette var merkelig, for han var en sikker betaler etter det mannen hennes sa. ¹¹

Ordspråk og uttrykk

Kaspara Mørk skriver dialekt. Mange har lovprist det arbeidet hun har gjort med å ta vare på ord og uttrykk fra dialekta for 100 år siden. Vi gjengir noen av uttrykkene hun bruker i romanene sine.

Ordspråkene er plukket ut fra den løpende teksten. (Kaspara Mørk skriver store deler av bøkene sine i direkte tale)

- Det er godt for alt som er unnagjort
- Det heter at enkemannssør og ælbogastøyt varer like lenge
- Det er tå fulle følk og små onger en får veta sannheta
- Sinki ærbi vil ha mat (om ikke å spare på maten til folk som utførte tungt arbeid)
- Det gjelder å kunne stille munn ettermatsekken
- Det er løsta som driver verket
- Det som er laga tel jul, ske gå med tel jul
- Det er'te støtt at æra gir den største glea
- Han fekk kam te håret sitt (m giftemål og tøffe kvinnfolk)
- Han er'te tå døm som flyr frå votta sine, men han er stødig i siget
- Det er mye en ske igjennom før en slepper tor
- Smedens hest og skomakers kjerring må gå bærrføtt
- Hvis du bær støvla når du går, og smør døm når døm står, har du støvler lenge
- En spellfauel speller på mange topper. En får være glad om han ette legger egg etter seg
- Sinte mærrer og gærne kjærringer hjølper det ette juling på
- Greier du å se på jenta ossen kjerring ho blir er du god: det er bare blie jenter, og faulene veit å ælle døm sinte kjærringene kommer frå
- Det er godt så lenge onga er små. Døm små tråkekr på stakken, døm store på hjertet

Kaspara Mørks utgivelser:

Kabalen går opp: Sangspill i 4 akter 1949 (Stavanger)

Solstrimer: Dikt, landbruksforlaget Oslo 1973

Sommer over yrket: landbruksforlaget Oslo 1975

Andre tider - tidsbilde fra før o rundt århundreskiftet. Dreyer oslo 1979

**Tida går - skildring fra ei Østlandsbygd. Dreyer Oslo 1981
(samarbeid med Norges Bondekvinnelag)**

Røsslyng: Utvalgte dikt. Landbruksforlaget Oslo 1982

Skolebilde Dalefjeringen 1898

Bakre rekke fra v: ?, Fløtten, ?, Fløtten, Tora Sundby, Agnes Sundby, Harald Buuer, Rolf Næss Rud, ?, Sigurd ?, Nils Kontra, ?

2. rekke fra v: Olava Kontra, Aslaug Næss, Alma Haga, Elise Rud, Olga Tysdal, ?, Hilmar Soli, Svend Aarsrud, Peder Sundby, Einar Syversen, ?

3. rekke fra v: Laurine Rud, Emma Jahrshytta, Ragna Rud, Ragnhild Tysdal, Helga Kontra, Kristian Gjevik, ?, martin Rud, Magnus Sundby, Arne Rånes, Johan Rud (lærer)

4. rekke fra v: Olga Hvidtsten, Rut Kjærslrud, Dagmar Fjeld, ?, Henrik Hansen Langjord, Jon Sundby, ?, ?, Kjeld Gjevik

5. Rekke fra v: ?, ?, Ole Gjevik, Hilmar Brevik, Harald Syversen, Kolbjørn Holmsen

Nederste rekke fra v: ?, marie Syversen, ?, ?, marthinius Sand

Navneliste til klassebilde på neste side

Skolebilde fra Dalefjerdings 1998

Strømsborg & Emersen A.s

EL. INSTALLASJON

1912 ENEBAKK - TLF.: 64 92 63 00

All i elektrisk

E elfag

RØRLEGGERFIRMA

ERIK KJELGÅRD

1914 YTRE ENEBAKK

TLF : 64 92 46 39

ALT ARBEID I VVS UTFØRES

LEVERANDØR AV THERMIA VARMEPUMPER

- fagkunnskap gir trygghet.

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

KONTORADRESSE:	VÅGSENTERET
POSTADRESSE:	POSTBOKS 132
	1914 YTRE ENEBAKK
TELEFON:	64 92 39 39
TELEFAX:	64 92 39 30

LILLO BIL- OG LANDBRUKSVERKSTED

Dehli Gård - 1912 Enebakk

**Reparasjon,
Kjøp og salg av personbil**

Tlf. 64 92 62 91

Fax 64 92 62 67

Mob. 901 31 694

GRATIS SIKKERHETSSJEKK AV DIN BOLIG

Ingar Låsservice

Myraveien 49
1914 Ytre Enebakk

ADGANGSKONTROLL
ITV
DØRAUTOMATIKK

Tlf / fax: 64 92 53 02

Mob. 48 03 99 18

E-mail: ingartlas@online.no

LÅSSYSTEMER
INNBRUDDSIKRING

Enebakk Blåkkenslagerverksted A/S

Alt innen blåkkenslager-arbeider

- Takomlegging
- Beslag
- Salg av takrenner med utstyr
- Ventilasjon

*Din lokale
blåkkenslager*

Lillestrømveien 1773
1911 Flateby

Tlf.: 64 92 77 20

Fax: 64 92 77 21 Mob.: 415 70 241